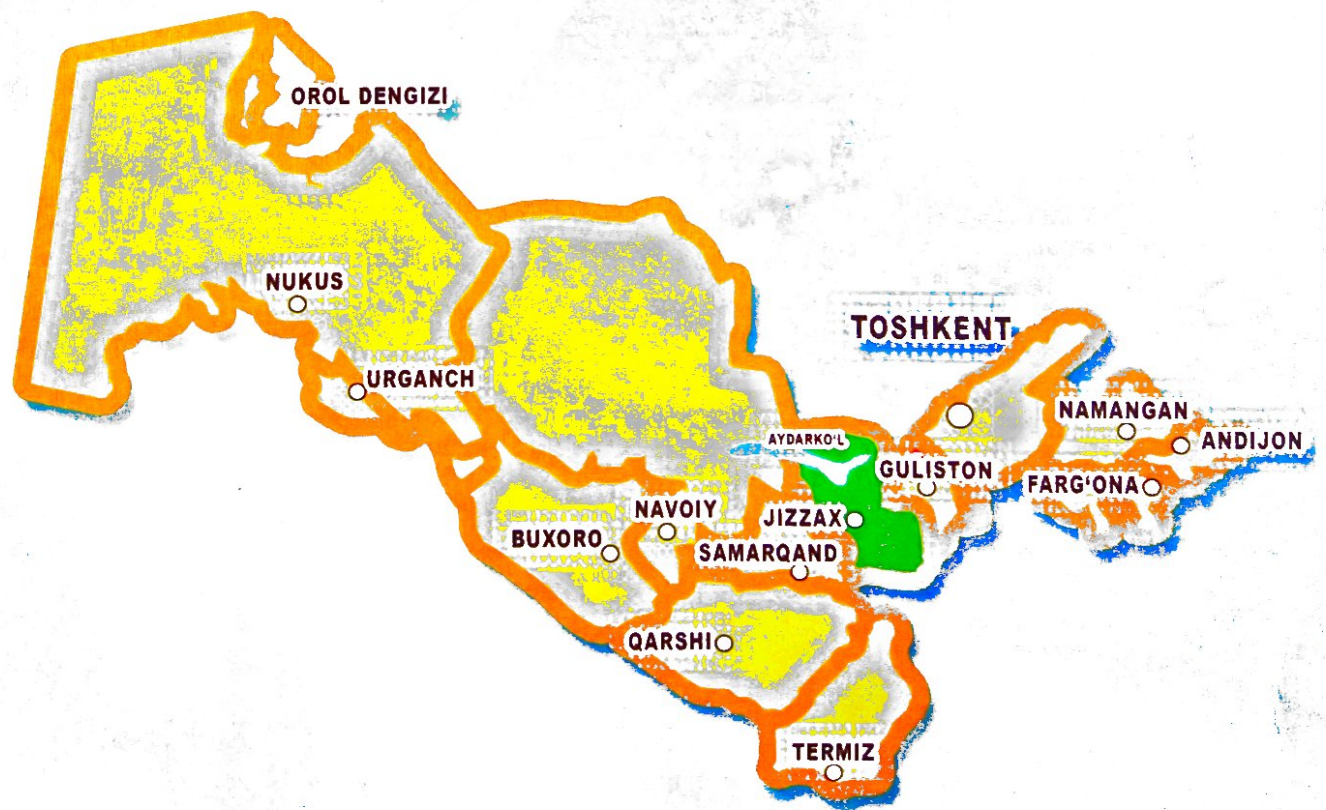

“ГЕОГРАФИЯ ВА ГЕОГРАФИЯ ТАЪЛИМИДАГИ МУАММОЛАР”

РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

ЖИЗЗАХ - 2018

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС

ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН ГЕОГРАФИЯ ЖАМИАТИ

ЖИЗЗАХ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

ГЕОГРАФИЯ ЎҚИТИШ МЕТОДИКАСИ КАФЕДРАСИ

ГЕОГРАФИЯ ВА ГЕОГРАФИЯ ТАЪЛИМИДАГИ МУАММОЛАР

Республика илмий-амалий конференция

МАТЕРИАЛЛАРИ

Жиззах. 13-14 апрел 2018 йил

Жиззах - 2018

Nishon, Qarshi tumanlaridagi yangi o'zlashtirilgan yerlarning ekologik sharoitlarining buzilishiga olib keldi.

O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy rivojlanishi suv resurslaridan samarali foydalanish bilan bog'liq. Suv resurslari ayniqsa tanqis bo'lgan janubiy va janubi-g'arbiy viloyatlarning tog' va tog' oldi zonalarida tabiiy o'rmonzorlarning keskin kamayishi davom etmoqda. Ma'lumki, O'zbekistonda, shu jumladan Qashqadaryo viloyatida ham o'rmon bilan qoplangan maydonlarning 50% dan ziyodrog'i tog'li hududlarga to'g'ri keladi. Ammo o'rmonlardan yoqilg'i, qurilish va chorva yaylovlari sifatida foydalanishning ortib borishi oqibatida Dehqonobod, G'uzor, Qamashi, Kitob, Shahrisabz va Yakkabog' tumanlaridagi archazorlarning maydonlari keskin kamaydi. Qarshi cho'lida saksavulzorlar yangi yerlarning o'zlashtirilishi va yer osti mineral zaxiralaridan noto'g'ri foydalanilganligi sababli qisqarib bormoqda. Natijada tog' va cho'l hududlarida eroziya jarayonlarining kuchayishi va cho'l hududida shamol eroziyasi tufayli atmosfera ifloslanmoqda.

Qashqadaryo viloyatining shimoli -sharqiy va O'rta Qashqadaryo zonalarida aholi zich joylashgan. Shahrisabz - Kitob botig'i voha aholisini yer osti ichimlik suvi bilan ta'minlaydigan zonadir. Yer osti chuchuk suvlaridan sanoat va qishloq xo'jaligida ancha katta miqdorda foydalanilishi tufayli Shahrisabz -Kitob botig'ida yer osti suvlari sathining chuqurligi dastlabki 13 m dan 27 m gacha pasaydi.

Viloyat aholisini toza ichimlik suvi bilan ta'minlaydigan Shahrisabz- Kitob botig'idan keragidan ortiq darajada ko'p suv so'rib olinishi natijasida yer osti suvinig kamayishi, pasayishi, bu zonada tabiiy o'rmonzor, bog'zorlarning kamayib ketishiga va o'z navbatida, toza havo muammosini paydo qilmoqda.

Aholining ko'payishi bilan qishloqlarning yiriklashib borishi keskin ekologik vaziyatni keltirib chiqarmoqda. Viloyatda 1045 ta qishloq va 12 ta shahardan faqat Qarshi va Muborak shaharlarida kanalizatsiya mavjud. Qolgan shahar va qishloqlarda kanalizatsiya inshootlari qurilmagan. Ayniqsa aholi 5000 va undan ortiq kishi istiqomat qiladigan qishloqlarda kommunikatsiya, sanitariya-gigiyena sharoitlari past darajada bo'lganligi, suvning tanqisligi, qishloqlarning doirasimon, to'rtburchaksimon joylanishi va kengayib borishi, zamonaviy yo'llarning yo'qligi tufayli chang to'zonlarning ko'tarilishi oqibatida qishloqlarning ekologik holati, havoning buzilishi ortib bormoqda. Bu holat qadimdan sug'oriladigan hududlar Shahrisabz, Yakkabog', Qamashi, Qarshi, Kasbi, Koson, G'uzor tumanlarida keskin ekologik vaziyatni vujudga keltirmoqda. Shuning uchun yirik aholi manzilgohlari va shaharlarda kanalizatsiya qurilmalarini yaratish va obodonchilikka katta e'tibor berish muhim ekologik tadbirlardan biridir.

Zaharli gazlarning ko'payib borishi tufayli ekologik holat viloyatda yomonlashmoqda. Sho'rtangaz zavodi 500 ming aholi yashaydigan hududda joylashgan. Hozirgi G'uzor, Nishon, Qarshi tumanlari aholisi va xo'jaliklariga gaz zaharining ta'siri sezilarlidir.

Hozirgi kunda faqatgina Muborak zavodi 100km² dan ko'proq maydonga sezilarli ta'sir etmoqda. Keyingi paytda "Klous va Skott" texnika apparatlari kabularning qurilishi bilan zavodning ekologik holati biroz yaxshilanmoqda. Ammo bu tadbirlarga qaramasdan havoning ifloslanishi ko'payib bormoqda.

Usmanov M.R., Quvondiqov B.K., Urdusheva S.K. (Jizzax, JDPI)
MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA TURIZMNING O'RNI

Turizm Respublikamiz iqtisodiyotida qishloq xo'jaligi, sanoat, transport va boshqa makroiqtisodiy tarmoqlar qatori o'zining munosib o'rniga ega bo'lishi uchun yetarlicha imkoniyatga ega. Ammo uzoq yillar bu imkoniyatdan to'liq va samarali foydalanilmadi va hozir buyurgan turistlarga sifatli xizmat ko'rsatish dolzarb masalalardan biridir.

O'zbekiston sharoitida turizmni hozirgi zamon talablariga javob bera oladigan darajada rivojlantirish uchun yetarlicha turistik resurslarning mavjudligini hisobga oladigan bo'lsak,

mazkur sohaning iqtisodiyot rivojlanishi uchun g'oyat muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rish mumkin. Ayni vaqtda, Respublikamizda turizmning rivojlanishi nafaqat amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarga, balki mavjud turistik resurslardan samarali foydalanish darajasiga ham bevosita bog'liqdir. Turistik-rekreatsiya sohasi rivojlangan davlatlar tajribasiga e'tibor beradigan bo'lsak, mamlakatga sayyohlarning qanchalik ko'p tashrifi va ular keltirgan daromad miqdori shuyerdan yaratilgan xizmatlar narxiga emas, balki uning sifatiga, rang-barangligiga bog'liq ekanligini ko'ramiz.

Mazkur yo'nalishda Respublikamizda ham Prezident va Oliy Majlis qarorlari qabul qilinib, ularning ijrosi ta'minlanayotganligini ko'rishimiz mumkin. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1992 yil 27 iyuldagi «O'zbekturizm» milliy kompaniyasini tashkil etish, 1999 yil qabul qilingan «Turizm to'g'risida»gi qonuni, joriy yilning 22-fevralidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida bo'lib o'tgan videoselektor yig'ilishi turizm sohasining rivojlanishiga katta turtki bo'ldi.

Ushbu qaror va farmonlar asosida o'tgan davr mobaynida respublikamizning ko'pgina mintaqalaridagi tarixiy, diniy obidalar, buyuk siymolar qabrlari, dahmalari, masjid - madrasalarini qaytadan tiklash va ta'mirlash ishlari amalga oshirildi. Buning natijasida turistik resurslarning soni yanada ko'paymoqda va ularning ahvoli ancha yaxshilanib bormoqda. Yana shuni aytish mumkinki, Respublikamizga turistlar oqimini ko'paytirish maqsadida 2018-yilning o'tgan qisqa davri ichida ham bir qancha ishlar amalga oshirildi. Masalan, 10-fevralidan boshlab Yaponiya, Janubiy Koreya, Singapur, Malayziya, Indoneziya, Turkiya va Isroildan kelayotgan turistlarga mamlakatimizda 30 kungacha vizasiz bo'lishga ruxsat berildi. Bundan tashqari, 39 mamlakat fuqarolariga viza berish tartibi soddalashtirildi.

Turizm sohasidan tushgan daromadlarning 21,2 %i xorijiy turistlar hisobidan kelayotgan bo'lsa, 78,8%i ichki turistlar hisobiga to'g'ri keladi.

O'zbekistonga tashrif buyurayotgan xorijiy turistlar soni 2013-yilda 1million 890 ming, 2014-yilda 1million 905 ming kishi, 2015-yilda 1million 924 ming kishi, 2016 yilda 2157,7 ming kishiga yetgan. 2017-yilda esa 2 million 700 mingdan oshib ketgan. Ko'rinib turibdiki, xorijiy turistlar tashrifi so'nggi yillarda o'tgan yillarga nisbatan 112-125% o'sib borgan. Ammo ko'rsatkich sifat jihatidan tahlil qilinsa, qarindoshlarini ko'rish, davolanish, o'qish yoki tijorat kabi maqsadlarda kelayotganlar soni ko'pchilikni tashkil etishi va shunga bog'liq ravishda YalMda turizmning ulishi juda past (1% atrofida) ekanligi ko'zga tashlanadi. 2014-yilda turizmning O'zbekistonning YalM ga qo'shgan daromadi 1317.1 milliard so'm (YalM ning 0.9% i)ni tashkil qilgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2015-yilda 1368.6 milliard so'mni tashkil qilgan hamda band ishchi kuchining 0.8%i mazkur sohada ishlagan.

Respublikamizda turizm va rekreatsiya sohasini rivojlantirish, hududlar bo'yicha ularning tarmoqlarini to'g'ri joylashtirish va samaradorligini oshirish muammolarini hal etishda quyidagi vazifalarni bajarishga alohida ahamiyat berish talab etiladi:

- hududlarda turistik-rekreatsiya landshaftlaridan foydalanish imkoniyatlarining optimal strukturasi shakllantirish;

- tabiiy turistik-rekreatsiya resurslarini muhofaza qilish, ulardan ratsional foydalanish, ularni takror ishlab chiqarish bo'yicha xo'jalik tadbirlarini baholash;

- tabiiy turistik-rekreatsiya resurslaridan foydalanishning samaradorligini baholash.

Yuqridagi ma'lumotlarni tahlil qilib shunday xulosa yuritish mumkinki, dunyo iqtisodining kelajakdagi «lokomotivi» hisoblangan turizm sohasi Jahon yalpi mahslotining 10 foizini berayotgan paytda, bu ko'rsatkich Respublikamizda 1-2 foizdan oshmayotganligi va bu sohada hali juda ko'p ishlar amalga oshirilishi kerakligini ta'kidlab o'tish lozim. Zero Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'biri bilan aytganda sayyohlik- mamlakatimiz iqtisodiyotining strategik tarmog'idir.

Adabiyotlar:

1. <https://www.stat.uz/>;
2. Mamatqulov X.M. Xalqaro turizm. Ma'ruzalar matni. – Samarqand, 2008;